

začnejo mlino mleti, da po želodcu ropota, ko toča po keruzi.

Pride čas za zdravice. Oče starašina primejo za kupico. Odkušajo se, ter rečejo:

„Izpijmo kupico na zdravje novega zakonskega para! Da bi se ljubila ko golob in golobica, da bi njima Bog dal zdravje, kakor ga ima jelen v planini, o da bi bila bistra in vesela, ko riba v vodi, da bi žena bila blagoslovna ko panj poleti — in da bi imela zlatov več ko smeti.“

„Dobro ste jo napili“ — reče Motovilec in izprazne kozarec do zadnje kapljice.

Pesme, ples, šale, šegaranje, prekosnice, krika, vika, rožlanje, žlabranje prižene polnočni čas.

Mladi mož in žena moreta iti spat, gosti tudi odidejo domú, da drugi dan bojo ložej mleti.

Razjasnjenja: Kozol, stara krava; kermi, to je, pitati, butati, zuschlagen; Zovcin, der Einlader der Hochzeitsgäste; Svatovice, Kranzjungfern; svatovšnjak, Kranzjungfernführer; korbula, Korb; bandero, to je, zastava, Fahne; robeč, Tüchel; Brakol, menda bog ženitve pri starih Slovencih, ker se v cerkveno-slovenščini brak veli ženitva; sokol, der Falke, oljubljena ptica Slovincov.

Pis.

Slovansko slovstvo.

Ueber den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus. Von Paul Joseph Šafařík,

k. k. Universitäts-Bibliothekar. Mit einer Schrifttafel. Prag. Verlag von F. Tempsky. 1858.

Priporočuje Davorin Terstenjak.

Dika Slovanov, visokoučeni Šafařík, je sopet slovansko slovstvo obogatil z novo knjigo, ktera ima gori omenjeni naslov.

Obsega ta knjiga dva pretresa: prvi ima 45 odstavkov. Očitno spoznam, da moja znanost o teh zadevah je preslaba, — bila bi toraj velika prederznost, ako bi se podstopil knjigo presojevati, zato jo hočem samo oznaniti slovenskim učenim možem, kateri se pečajo z vedami takošne baže.

V prvem pretresu pravi slavni pisatelj: 1. da Slovani pred Kyrillom in Methodom niso imeli posebnih pismenk za pisanje knjig razun run — mēt za štenje, ždrebanje (Losen), prerokovanje, za hišne znamenja itd.; 2. da pismenke, ktere je iznajdel Konstantin (Kyrillos), so čisto nove, vendar ne gerške, ne hebrejske, ne latinske; 3. ker je Konstantin iznajdel alphabet z novimi figurami tako zvani „glagolski“, je tedaj tako zvani Kyrillski alphabet z nadvladajočimi gerškimi figurami od škofa Klementa.

Te dokaze zapopadajo odstavki 7 do 27. Odstavki 28 do 34. govorijo: o zgodovini začetka in razširjenja slovanske pismenosti in liturgije; v odstavkih 35 do 45. pretresuje gospod pisatelj važniše pomislke, in sicer vse to z njegovemu bistremu duhu lastno ostroumnostjo.

Početnik glagolice je po Šafaříku bil pismenoučen orientalist, kateri je glagolske pismenke jemal iz phōniškega in hebrejsko-samaritanskega alphabeta. Ali ne tudi iz specifiški punskega?

Gospod pisatelj dalje terdi, da v najstariših glagolskih spomenicah se najdejo panonizmi, moravizmi in slovacizmi. Tako bi gosp. Dümmler vendar prav imel, ker je mnenje izrekel, da jezik Moravanov za Kyrilla ni bil česki, temoč v veči sorodnosti s slovenskim kakor českim.

Ker gosp. Šafařík (str. 47) očitno pravi, da narečje Slovincov na Koroškem, Kranjskem in Štírskem ni „gerader Descendent des pannonischen, welcher in den ältesten altslawischen Kirchenbüchern fortlebt, sondern bloss ein sehr naher verwandter Seitendialekt, der schon im IX. — X. Jahrhundert, wie aus den Freisinger Aufsätzen er-

hellet, sein eigenthümliches Gepräge hatte“ (kar sem tudi jaz že pred tremi leti terdil), bi se tedaj morebiti gori omenjena razmera staromoravskega jezika k staročeskemu rabiti smela.

Početki slovanske liturgije se imajo iskati v veliki Móravi in v Panonii (str. 13). Tudi gospod Šafařík je dokazal, da je Pribinova „Mosburg“ stala tam, kjer dnešnji Szalavár stoji v bližini Blatenskega, toraj ne v Mozirji ne na Koroškem, kakor terdijo Kopitar, Ginzl in Dunder.

Za potomke Velikomoravanov Šafařík ima Čakavce. Kar je v narečji teh Slovanov serbskega, je izposojeno po občnji s Serbi. Saj Konstant. Porphyrog. sam pravi, da so Madžari leta 892 pregnali Moravanov dosti k Horvatom, kateri so v oni dóbi že čez horvatsko Primorje do globoke Dalmacije segali (str. 13).

Slovansko narečje, kterege se je Konstantin doma naučil, je bilo macedonsko-bolgarsko, vendar se ni posluževal tega narečja pri prestavah svetega pisma, ampak s pomočjo panonskih Slovanov moravsko-panonskega.

To so važniše, na novo izrečene resnice prvega pretresa.

Drugi pretres je bolj jezikoslovnega obsežka. V njem dokazuje iz specifično-glagolskih besed in glagolskih besednih oblik, da domovina glagolščine je velika Moravija in Panonija.

Tukaj hočem nekoliko takošnih besed navesti, iz katerih se spet prepričali bodemo, da korotansko-slovensko narečje ni „gerader Descendent“ moravsko-panonskega.

1. Lěky, uti, ως, kyrill: jako. To besedo poznajo samo Čakavci, Medžimurci in Zagorci: leštor = ako, wenn nur; dalje sosedni Ščavničarji in murski Polanci: lekič, lakič, laki. Kranjski Gorenci in Korošci je ne poznajo.

2. Chrabz, (hraber) bellator, ni znana po Korotanskem.

3. Godina, hora. V tem pomenu le pri Čehih in Moravljanih znana beseda. Okoli Tersta je godina dež.

4. Iskernii, prope, proximus, pri korotanskih Slovincih celó neznana beseda. Le Horvati jo poznajo.

5. Petra, petra, πέτρα. Ta beseda je nekdanj tudi pri korotanskih Slovanih mogla v navadi biti, ker krajne imena kraj pečin stoječe se velijo: Petranje, Petrovlje, Petrovšak. Na Petra misliti ni nikakošnega vzroka. Da smo izvirnišo obliko peta, sansk. patta, tudi poznali, sem že dokazal v svojem članku „o pomenu mesta Petovia.“

6. Važno je tudi ime podpěga, uxor dimissa. Šafařík hoče iz osebnega imena gradčkega doktorja Podpežnika (Podpeschnig) sklepati na karantanščnost besede, — al Kopitar je Podpežnik izpeljeval iz peza, Folter, Qual.

Pri besedi podpěga bi jaz mislil na slovensko pega, macula, in bi iz te besede izpeljeval tudi ime severnoslovanskega božanstva Pripegala, (Martene et Durant Collect. I, 626), kateri je bil slovanski Priapus. Obliko Pripegala bi spričevale možke slovenske imena: Jerala, Verzala, Gogala, Skuhala itd. Podpega bi toraj bila „mulier propter maculationem dimissa“, in Pripegala Deus maculationis; primeri nemško: Beflecken, Befleckung, unbefleckt, immaculata. *)

8. Ščeglo, privatim. Te besede ne pozna korotanski Slovenec, vendar Horvatom sosedni Ščavničar in murski Polanec: ščegav, šegav, astutus.

*) Ostromirski evangeli ima potběga. S. Nicl. Cod. potběga, Glagol. Cloz potběga. Nimam nobene knjige pri rokah. Latinski dotični tekst se glasi: „Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit moechatur, et qui dimissam duxerit, moechatur.“ Menda je prevoditelj razumel kontekst „qui ob fornicationem = maculationem (potpěga) dimissam duxerit.“ Pis.

9. Vrtep, spelunca, še se je ohranilo v lastnem imenu vesi, v votlini stoječe, Vertepe blizo Celja.

Akoravno dosti besed je v moravo-panonščini, ktere tudi nahajamo v korotanski slovensščini, in sicer že v najstariših spomenicah, vendar iz tega ne sledi, da bi korotansko-slovenski jezik bil „gerader Descendent“ moravsko-panonskega, kakor sta Šafařík in Schleicher do drobnega prepričana.

Od kod pa toraj izvira ta uzajemnost besed, katerih kyrilliščina (macedo-bolgarščina) ne pozna?

Jaz mislim: iz občjenja norenskih in panonskih prvotnih Slovanov, ktere so iz severa prišli moravski Slovani v pokrajinah Panonije in Norenskega še tu pa tam našli.

Po takošnih jezikoslovnih preiskavah bodemo vendar našli resnico, ktero že pet let zagovarjam, da prebivavci starega Norika in zapadne strani Panonije bili so Slovani in sicer karantanski Slovani.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Pazina 21. aprila 1858. F. C. — Pri nas ljudje tožijo, da jim je huda letošnja zima po nogradih v nekterih krajih veliko škode napravila; pri vsem tem pada vinska cena bolj in bolj, ker je po hramih še mnogo vina na prodaj. Kakor povsod je bilo tudi tukaj lansko vino posebno dobro, in vincarji so bili s pridelkom sploh zadovoljni. Spud (52 bokalov) dobrega vina se sedaj prodaja po 7 do 9 goldinarjev, utegnili bi pa cena še bolj pasti. Druge leta so radi Krajnci po vino sém zahajali, al lansko jesen, ko bi bili lahko boljšega in cenejše nakupili, ni bilo od njih nič kaj slišati; menda so se obrnili na Dolensko in Štajersko, ker so se tudi v teh krajih vina dobro obnesle. Črnega vina so posebno Teržaščani ob času tergatve veliko po Istri nakupili in so takrat ceno nekoliko podražili, pozneje pa je zavolj slabe kupčije in obilnega blaga cena sopet padla. — Istra, posebno Liburnija, ima še bogat zaklad za slovensko slovstvo. Bogato besedišče, pregovori, pripovedke in pesmi, vse to ima mnogo vrednosti. Marljivi nabiratelj narodnih starin, gospod Jakob Volčič, je mnogo dragocenih reči nabral in jih tako pozabljivosti rešil. Ali enemu človeku ni mogoče potergati vseh cvetic, kar jih raste med ljudstvom. Domoljubni možje, ki živé med prostim ljudstvom, bi si velike zasluge za slovstvo pridobili, ako bi po izgledu Volčičevem delali. Dvignite se toraj, nabirajte drobtince, da v zgubo ne gredó! Čas je, da vstane tudi Istra iz dolgega spanja in ne zaverže dote, ki jo je prejela od Gospoda narodov. Bog!

Iz Tersta 13. aprila. J. M. — Ker „Novice“ ravno novo postavo za pòsle razglašajo, naj Vam pišem nekaj od deklet ali keršenc v Terstu. — Vsak vé, da Terst ima obilo prebivavcov in da zato dokaj dékel potrebuje. Terst pa ni edino samo mesto, temuč k mestu se šteje še 22 sosesk na kmetih, v katerih prebiva 24,000 ljudi, ki so skoraj sami Slovenci, ako pa niso, saj slovensko govorijo. Pa le od dékel hočem govoriti, ne od hlapcov, katerih je sicer tudi potreba. Krajnci ne znajo okoli tert hoditi, zato nam njih fantje niso tako po godu. Od vseh krajev pa pridejo les deklet, al le prehitro se belega kruha privadijo in zato nočejo dolgo služiti in si na bolje življenje pomagajo. In res se vidi marsiktera gospá, ktera je komaj pet let v Terstu vodo nosila; — al krivično sodi, kdor misli, da se mora kaj takega vselej po nepošteni poti zgoditi. Jez sem na Krajnskem dostikrat slišal: „ne hodi v Terst, ako češ poštena biti.“ — To je laž! Terst ima na Krajnskem res tako ime, — zakaj pa pridejo od tam vsi, pa vendar večidel taki dekličí, ki so že domá sprideni bili? — take tudi tukaj ne bojo šle v klošter, ampak bojo, kar so. Ako pa pride pošteno in dobro deklet, bo tudi tú, kar je, in Bog ji bo še večjo srečo dal ko drugod. Tudi tukaj

smo pobožni ljudje, posebno Slovenci; priča tega je, da samo v naši fari novega s. Antona je devet bratovšinj, v ktere je več tisuč devic in dobrih ljudi zapisanih, ktere častiti duhovni gospodje na vso moč podperajo. Tedaj tudi pri nas niso device bele vrane — tudi pri nas Boga poznamo! — Veliko pomanjkanje dékel pride od tega, da se v malih letih, ko les pridejo, omožijo: poštene dobro, druge pa kakor morejo, samo da dolgo ne služijo. Ako se bojiš, draga Krajnica, h gospódi v službo iti, hodi h kmetu; tam boš vsak večer roženkranc molila in vsaki praznik dvakrat v cerkev šla; plačilo in jéd je pa tam kakor tukaj bolje ko na Krajnskem.*)

Iz Ljubljane. Blejska grajšina (Herrschaft Veldes) je prodana parskemu gosp. grofu Arko-tu. Med škofom briksenskim, čigar je grajšina, in pa med grofom je bila kupčija že davnej sklenjena; ker pa škofijstvo briksensko brez papeževnega in cesarjevega dovoljenja ni móгло prodati grajšine, je mogla ta reč iti v Rim in na Dunaj. Te dni ste prišle poterdne pismi in tako pride grajšina blejska v nove roke. Za olepšanje pojezérja ima grajšina dosti priložnosti kaj storiti; iz serca želimo, da bi kaj storila. — V poslednjem zboru mestnega odbora je bila služba mestnega teržnega komisarja gosp. Janezu Globočnik-u, bivšemu komisijskemu kancelistu v Loki podeljena. — Osnova nove postave za pòsle, veljavne za mesto ljubljansko, je bila posebnemu odboru v prevdark izročena. — Pogodba mestnega magistrata s teržaško družbo za napravo gazne svečave (Gasbeleuchtung) je že toliko gotova, da bode nova svečava o sv. Mihelu 1859 popolnoma upeljana, če ne že pred; največ prevdarka bo treba za to, kam naj se dene gazometer. — V pondeljek je bil slavni Fernkorn iz Dunaja tukaj; določil je, da podoba Radecki-tova, ktero bo iz brona on vлил, bo najbolje stala v sredi drevoreda „Sternalee.“

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. 19. t. m. so blizo 100 centov zlata in srebra iz hramov narodne banke v c. k. kovnico prepeljali, iz ktere se bodo novi zlati in sreberni dnarji kovali.

Iz Beneškega. C. k. delegacija v Beluni je ukazala, da vsak posestnik in kolón (zakupnik) mora do dobrega obrati gosence na svojem drevju, posebno pa perstanico ali srebernico (Ringelraupe) in pa prehodno gosenco (Prozessionsraupe). Kdor to zanemari, plača do 4 gold. kazni.

Iz Prage. C. k. gospodarska družba je sprožila dobro reč, namreč asekuracijo bolne živine. Družba ta bode osnovana kakor bratovšina, to je, kdor stopi v družbo in mu brez njegove krivice pogine živina, prejme vso škodo povernjeno. Berž ko se oglasi dostojno število družbenikov, se bojo posvetovale postavbe za to asekuracijo.

Iz Moravskega. V Vlahovicu je nekdo telico skrivaj zaklal, ktera je imela vrančni prisad. Jedel je njeno meso in — umerl. Dvema drugima, ktera sta pomagala telico klati, so se izpustili črni mehurčki po rokah in sta zlo zbolela.

Iz Banata. Ozimina in posebno pšenica pri nas tako lepo stoji, da smémo prav dobre letine pričakovati, ako kaka posebna uíma pozneje ne pride čez polje. — Ravno tako vesele novice se slišijo iz Moldave in Valahije.

Iz Horvaškega. V „Wanderer“ toži nekdo zlo o žalostnem stanju horvaških posestnikov in pravi med drugim: „Najbolj potrebno je naši deželi, da moremo svoje pridelke berzo v večje kupčijske mesta pošiljati; kdor deželi dobro želi in ni enostranskih misel, bo poterdil, da je železnice od Zidanega mosta čez Zagreb v Sisek in pozneje

*) Radi bi zvedili: koliko služi pòsel v teržaški okolici, ki ne sluje ravno za bogato? Dajte nam tudi to vediti. Vred.